

kuva: Ester Seppänen

kuva: Jonne Renvall

KETKÄ?

Johanna Sumiala, Katja Valaskivi ja Minttu Tikka

- Johanna Sumiala on median ja viestinnän tutkimuksen apulaisprofessori Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Sumiala on erikoistunut digitaalisen median, kuoleman, uskonnon ja väkivaltaisten mediatapahtumien ja kriisien tutkimukseen. Sumiala toimii aktiivisesti alan tieteellisissä järjestöissä (ICA, ECREA, ISMRC). Sumiala on julkaissut yli 60 tieteellistä artikkelia sekä useita alan tieteellisiä monografioita. Hänen seuraava teoksensa Mediated Death (Polity) julkaistaan 2021. Sumiala on osahankejohtaja Helsingin Sanomien Säätiön rahoittaman Salaliittoteorioiden politiikka (SAPO) -hankkeessa sekä Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimuskonsortiossa Hybrid Terrorizing (HYTE).*

Katja Valaskivi on apulaisprofessori, jonka alana on uskonto ja digitaalinen maailma. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat promootiokulttuuri, hajoittavat mediatapahtumat, verkostoitunut media sekä merkitysten ja tunteiden kierto hybridissä media-ympäristössä. Hän johtaa Salaliittoteorioiden politiikka (SAPO) -hanketta ja osahanketta Suomen Akatemian rahoittamassa Extremist Networks, Narcotics and Criminality in Online Darknet Environments (ENNCODE) -tutkimuskonsortiossa. Hän on myös osa-aikainen yliopistotutkija Tampereen yliopistossa, jossa hän johtaa Suomen Akatemian rahoittamaa Hybrid Terrorizing (HYTE) -tutkimuskonsortiota.

Minttu Tikka viimeistelee väitöskirjaansa ja toimii tutkijana Suomen Akatemian rahoittamassa Hybrid Terrorizing (HYTE) -projektissa. Hän on tutkinut erilaisia kriisejä ja mediatapahtumia sosiaalisen median kontekstissa ja on kiinnostunut niihin liittyvien tutkimusmenetelmien kehittämisestä. Tikka on yksi kirjan Hybrid Media Events: The Charlie Hebdo Attacks and Global Circulation of Terrorist Violence kirjoittajista (2018, Emerald).

HALLITSEMATON VIESTINTÄ – TAPAUS CHRISTCHURCH JA PÄÄMINISTERIN HUIVI

Terrori-iskut kahteen moskeijaan Uuden-Seelannin Christchurchissa 15.3.2019 muuttivat monilla tavoin käsitystämme globaalista terrorista ja sen kierrosta hybridissä mediaympäristössä. Artikkelissa tarkastelemme iskuja hybridin mediatapahtuman teorian kautta. Esitämme, että globaalit hybridit mediatapahtumat ovat ajankohtainen haaste viestinnän ammattilaisille. Esittelemme nykyisen viestintäympäristön toimintalogiikkaa ja sen haasteita ja sitä, miten oman organisaation ja sen keskeisten edustajien olisi mielekästä toimia tämänkaltaisissa, yllättävissä, uhkaavissa ja globaalit mittasuhteet täyttävissä viestinnällisissä tilanteissa. Tarkastelemme erityisesti Uuden-Seelannin pääministerin Jacinda Ardernin tapaa toimia tilanteen jälkimainingeissa. Väitämme, että Ardern hyödynsi erityisesti kolmea hybridin mediatapahtuman elementtiä: 1) Ardern lähti itse nopeasti aktiiviseksi toimijaksi mediajulkisuuteen ja otti maan keskeisenä poliittisena päättäjänä haltuun kansallisen poliittisen julkisuuden. 2) Ardern hyödynsi viestinnässään tunteita ja käytti symbolisesti yksinkertaisia ja vahvoja ilmaisuja ja visuaalisesti vahvoja kuvastoja. 3) Ardern tavoitteli viestinnällään huomiota arvostelemalla suorasanaisesti nykyistä mediaympäristöä ja etenkin sosiaalisen median

jättejä, kuten Facebookia. Ardernin kriisiviestintästrategia huomioi median ja terroritekojen keskinäisriippuvuuden tavalla, joka herätti näkyvää ja myönteistä vastakaikua globaalissa hybridissä mediaympäristössä. Tästä näkökulmasta arvioituna Ardernin kriisiviestintää voi pitää onnistuneena esimerkkinä hybridiin mediaympäristöön ja mediatapahtumaan hyvin sovitetusta viestinnästä, joka vahvistaa iskun kohdanneen paikallisen, kansallisen ja globaalin yhteisön resilienssiä vihan, tuhon ja pelon sijaan.

Johdanto

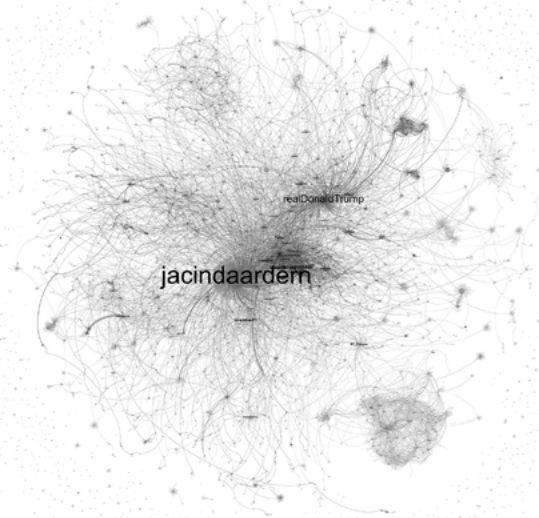
Maaliskuun 15. päivänä 2019 elämä Uudessa-Seelannissa muuttui. Äärioikeistolainen valkoinen australialaismies iski kahteen moskeijaan perjantairukousten aikaan maan pääkaupungissa Christchurchissa. Terrori-iskussa kuoli 51 ihmistä ja loukkaantui lähes saman verran. Poliisi otti iskun tekijän kiinni, ja hän joutuu oikeuden eteen vastaamaan teoistaan. Uuden-Seelannin pääministeri Jacinda Ardern kutsui iskua yhdeksi Uuden-Seelannin historian synkimmäksi päiväksi ja nimitti sitä heti terroriteoksi. Mitä tekemistä tällä toisella puolella maailmaa tapahtuneella iskulla on suomalaisen viestinnän ammattilaisen kanssa? Väitämme tässä artikkelissa, että Christchurchin iskun ja muiden väkivallanteokojen, äkillisten katastrofien tai onnettomuuksien ymmärtäminen viestinnällisenä haasteena on välttämätöntä jokaiselle tämän päivän viestinnän ammattilaiselle

kansallisuuteen katsomatta. Näin siksi, että elämme hybridissä mediaympäristössä (vrt. Chadwick 2013), jossa erilaiset yllättävät tapaukset ja käänteet, kuten Uuden-Seelannin kaltaiset iskut, leviävät hetkessä globaaleiksi mediatapahtumiksi (Couldry ym. 2010), tai hybrideiksi mediatapahtumiksi, kuten me niitä kutsumme (Sumiala ym. 2018). Vaikka isku tapahtui tiettyssä kaupungissa, tiettyssä maassa ja tiettyssä kulttuurihistoriallisessa ja poliittisessa ympäristössä, oli se samanaikaisesti globaalia huomiota herättänyt tapahtuma, jossa merkitykset ja tulkinnat ylittivät paikallisia ja kansallisia rajoja. Uuden-Seelannin iskuja, niiden kaltaisia väkivallantekoja sekä muita katastrofeja ja kriisejä yhdistää se, että niihin liittyvä kuvasto ja merkitykset kiertävät yhdeltä viestintäalustalta toiselle, sosiaalisesta mediasta uutismediaan ja takaisin. Kierron tahti on kiihkeä, ja sitä vauhdittavat lukuisa määrä erilaisia toimijoita ammattiviestijöistä ja toimittajista erilaisiin organisaatioihin ja tavallisiin ihmisiin (Emt.). Hybridi mediatapahtuma haastaa siis viestinnän ammattilaisia ympäri maailmaa ottamaan paremmin haltuun nykyisen hybridin viestintäympäristön, ymmärtämään sen dynamiikkaa ja pohtimaan, miten oman organisaation ja sen keskeisten edustajien olisi mielekäästä toimia tämänkaltaisessa, yllättävässä, uhkaavassa ja jopa globaalin huomion herättävässä tilanteessa.

Tässä artikkelissa katseemme tarkentuu erityisesti poliittiseen kriisiviestintään ja siihen, miten Uuden-Seelannin poliittinen johto ja etenkin pääministeri Jacinda Ardern vastasivat tähän hybridin media-

tapahtuman synnyttämään globaaliin viestinnälliseen haasteeseen ja pyrkivät rajoittamaan terroristin viestin leviämistä ja terrorin aikaansaamaa pelkoa erilaisin yhteisöä tukevin ja symbolisin toimin. Aineistona käytämme Hybrid Terrorizing -hankkeessa kerättyä laajaa digitaalista media-aineistoa, joka koostuu kansainvälisten uutismedioiden, kuten esimerkiksi *Guardianin*, *Independentin* ja *New York Timesin*, artikkeleista, sekä kymmenestä miljoonasta Twitter-päivityksestä että Youtube ja Instagram-materiaalista. Aineisto on kerätty aikavälillä 15.3.2019–10.1.2020 hyödyntäen laskennallisia menetelmiä

(mm. Twitter-aineiston keruu keräysohjelmistolla Streaming-rajapinnan kautta ja Youtube-aineiston skreippaaminen) ja laadullisia menetelmiä (tapahtuman seuraaminen hybridissä mediaympäristössä digitaalisen mediaetnografian keinoin) (ks. lisää hybridin mediatapahtuman tutkimusmenetelmistä Toivanen ym. 2020; Sumiala & Tikka 2020; Sumiala ym. 2016; myös Pink ym. 2016). Artikkelin empiirisenä lähtökohtana on reaaliajassa kerätystä Twitter-aineistosta nouseva havainto, jossa Ardern nousee verkostoanalyysillä kuvattuna yhdeksi keskeiseksi toimijaksi.

Havainnollistamme laadullisen media-aineiston, tässä erityisesti kansainvälisen uutismedia-aineiston pohjalta, miten ja millaisissa yhteyksissä Ardern uutisissa esiintyy ja mistä, miten ja kenelle hän viestii. Laadullista media-aineistoa on eritelty ja tulkittu lähiluvun keinoin (Federico 2016). Teoreettisesti artikkeli ammentaa paitsi hybridin mediaympäristön ja mediatapahtuman tutkimuksesta (Chadwick 2013; Sumiala ym. 2018) mutta myös ajankohtaisesta kriisiviestinnän kirjallisuudesta, ja siinä tarkastellaan etenkin symbolisen viestinnän merkitystä osana poliittisen johdon kriisiviestintää (ks. Boin ym. 2013; Christensen ym. 2013; Holbrook 2014; t'Hart 1993). Nostamme esimerkkejä Ardernin toiminnasta julkisuudessa ja analysoimme ja arvioimme niitä hybridin mediatapahtuman toimintalogiikka vasten. Artikkelin tarkoitus ei ole vain eritellä Christchurchin tapahtumiin liittyvää pääministerin viestintää, vaan kutsua tämän päivän viestinnän ammattilaisia pohtimaan kriisiviestintää globaalina ja hybridinä ilmiönä ja arvioimaan sitä, miten tällaisessa hallitsemattomassa ja globaalit mittasuhteet saavassa tilanteessa on mielekäästä ja mahdollista toimia ja mitkä ovat toiminnan ongelmat ja vaarat.

Hybridi mediatapahtuma – moniulotteinen vuorovaikutus-suhteiden kudelma

Hybridillä mediatapahtumalla, joksi Uuden-Seelannin moskeijaiskuja tässä kutsumme, viitataan tapahtumaan, joka rakentuu sosiaalisesti digitaalisessa mediaympäristössä monimutkaisten

inhimillisten ja teknologisten vuorovaikutussuhteiden verkostossa (Sumiala ym. 2018; Sumiala & Valaskivi 2018). Hybridille mediatapahtumalle on tyypillistä, että samalla kun iskujen väkivalta ja sen seuraukset ovat konkreettisia – esimerkiksi ihmishenkiä menetetään – niiden sosiaalinen, poliittinen ja kulttuurinen merkitys muodostuu ennen kaikkea digitaalisessa mediassa ja sen välityksellä. Erittelemme seuraavassa hybridin mediatapahtuman viisi keskeistä käsitteellistä kehystä (toimijat, huomio, tunteet, kiihtyminen ja tarjouma) (Sumiala ym. 2018) ja hahmotamme niiden avulla, millaisia vaatimuksia hybridit mediatapahtumat asettavat tämän päivän kriisiviestinnälle.

Toimijat

Hybridit mediatapahtumat ovat tyypillisesti useiden toimijoiden (*actors*) samanaikaisesti ”käsikirjoittamia” ja muokkaamia. Väkivaltainen terrori-isku tai muu tapahtuma muuttuu hybridiksi mediatapahtumaksi ylittäessään journalistisen uutiskynnyksen (Uusitalo ym. 2020). Hybrideille mediatapahtumille on luonteenomaista, että tapahtumasta paikallisesti, kansallisesti ja globaalisti uutisoivien journalistien lisäksi merkittäviksi toimijoiksi nousevat usein myös poliitikot (tässä erityisesti tarkastelemamme pääministeri Jacinda Ardern), viranomaiset, erilaiset kolmannen sektorin toimijat, kuten uskonnolliset yhteisöt (tässä erityisesti maailmanlaajuisen muslimiyhteisö), mutta myös tavalliset median käyttäjät, sekä silminnäkijät ja muut eri puolilla maailmaa tapahtumaan liittyvät ihmiset, jotka aktiivisesti twiittaa-

vat, muokkaavat, jakavat ja kierrättävät erilaisia mediatapahtumaan liittyviä viestejä. Yhä useammin väkivaltaisissa hybrideissä mediatapahtumissa myös isku-
 jen tekijä nousee keskeiseksi (Sumiala ym. 2018). Christchurchin iskuissakin tekijä oli varustautunut kameralla ja nettiyhteydellä ja viesti teostaan globaalisti reaaliajassa. Koska hybridissä mediatapahtumassa on tyypillisesti monia toimijoita, yhden toimijatahon on mahdotonta kontrolloida viestinnällisesti tapahtumasta tuotettuja viestejä ja merkityksiä. Pikemminkin hybridiä mediatapahtumaa luonnehtii tilanne, jossa eri toimijat ja viestit kilpailevat keskenään jatkuvasti huomiosta ja näkyvyydestä hybridissä mediaympäristössä. On olennaista huomioida, että osa tästä viestinnästä on strategisesti suunniteltua, ajoittain manipulaatioksikin tarkoitettua (Starbird ym. 2019, Arif ym. 2018, Wilson ym. 2018).

Huomio

Hybridin mediatapahtuman toisena keskeisenä elementtinä on kilpailu huomiosta (*attention*). Koska useat toimijat viestivät tapahtumasta samanaikaisesti ja koska tarjolla on useita eri alustoja, joilla ja joiden kautta viestintää on mahdollista harjoittaa, myös tapahtumaan liittynyt huomio jakautuu useille tahoilla. Huomio on yksi hybridin mediatapahtuman rajallisimmista resursseista (vrt. Bauman 2007). Hybridissä mediaympäristössä on kasvava tarve viesteille, jotka houkuttelevat ja avautuvat helposti tai herättävät tunnereaktioita, jotka saavat ihmiset toimimaan. Kuten monissa aiemmissa hybrideissä mediata-

pahtumissa, esimerkiksi Pariisin Charlie Hebdo -iskuissa (Sumiala ym. 2018), myös Christchurchin iskuissa taistelu huomiosta suuntasi viestejä tavalla, joka korosti visuaalista, symbolista ja tunteisiin vetoavaa viestintää. Christchurchin iskuissa erityistä oli iskun tekijän aktiiviset toimet huomion ohjaamisessa. Hän esimerkiksi latoi ”manifestinsa” verkkoon juuri ennen iskuja ja lähetti sen henkilökohtaisesti verkon kautta myös pääministeri Ardernille.

Tunteet

Hybridissä mediaympäristössä tunteilla (*affect*) on keskeinen merkitys viestien kierron kiihdyttäjänä. Esimerkiksi Christchurchin iskuissa erilaiset vahvoja tunnemielikuvia sisältävät meemit levisivät hybridissä mediaympäristössä nopeasti. Niiden avulla osoitettiin solidaarisuutta iskun uhreille, mutta myös kommentoitiin iskuja muilla tavoin. Yksi meemialihe, joka kiersi iskujen yhteydessä, liittyi ensimmäiseen kuolonuhriin, joka moskeijassa oli tervehtinyt ampujaa sanoilla ”Hello Brother” ja jonka iskujen tekijä oli sitten ampunut. Hybridin mediatapahtuman logiikan voi siten ilmaista näin: mitä vahvempi ja yksinkertaisemmin avautuva tunnelataus, sitä todennäköisempää on viestin pysyminen kierrossa. Ilmiöllä on katsottu olevan myös negatiivisia seurauksia, koska yksinkertaistavat viestit myös helposti yksinkertaistavat ilmiön tulkintaa, kun tapahtuman monisäikeisyydelle ja siihen liittyville erilaisille näkökulmille ei jää tilaa kierrossa (vrt. Zelizer 2018). Viime vuosina tutkijat ovat kiinnittäneet enenevässä määrin huomiota myös

hybridien mediatapahtumien yhteydessä ilmenevään manipulaatioon, disinformaatioon ja salaliittoteorioihin, joiden tarkoituksena on välittää valheellisia viestejä ja hämmentää tapahtumien tulkintakehystä monin tavoin (Starbird ym. 2019, Arif ym. 2018, Wilson ym. 2018).

Kiihtyminen

Hybridissä mediatapahtumassa viestien kiertoa luonnehtivat paitsi niiden emotionaaliset, visuaaliset ja symboliset sisällöt, myös viestien kierron nopeus, olipa kyse sitten viestin kierrosta yhdellä media-alustalla tai media-alustojen välillä. Hybridissä mediatapahtumassa rajat uutismedian ja sosiaalisen median välillä ylittyvät nopeasti, kun samat sisällöt sellaisenaan tai erilaisissa muokatuissa muodoissa kiertävät toimijalta ja alustalta toiselle (Uusitalo ym. 2020). Uuden-Seelannin tapauksessa erityistä oli volyymi, jolla iskun tekijä tuotti materiaalia sosiaaliseen mediaan iskusta reaaliajassa, ja miten hän kiinnitti viestinsä muihin sosiaalisen median näkyviin toimijoihin ja ”vaikuttajiin”, kuten ruotsalaiseen PewDiePie-nimimerkillä toimivaan Youtube-pelivideotähteen. Viestintäympäristön potentiaalisen välittömyyden vuoksi journalistisilla organisaatioilla on suuri paine saada tieto tapahtumista julkisomman kanavan tai alustan kautta mahdollisimman pian. Näin ollen tulkinta tapahtumista, niiden syistä ja merkityksestä alkaa heti tapahtuman jälkeen tai usein vielä tapahtumien ollessa meneillään. Samalla hybridin mediatapahtuman elinkaari globaalissa kierrossa näyttäisi lyhenevän kaiken aikaa, aikaisemmasta noin kahdesta

viikosta viikkoon tai muutamaan päivään (Sumiala ym. 2018). Hybridissä mediatapahtumassa tapahtumien ja niihin liittyvien tulkintojen kierron nopeus muokkaavat tapahtuman merkityksenantoa monin tavoin. Nopeus lisää myös huhujen ja juorujen leviämisen todennäköisyyttä ja muuttumista ”todeksi” ihmisten mielissä, mikä on joissain hybrideissä mediatapahtumissa johtanut syyttömien ihmisten ja tahojen joutumiseen nettihäirinnän ja jopa fyysisten hyökkäysten uhriksi, kuten ns. pizzagate-tapauksessa Yhdysvaltain 2016 presidentinvaalien yhteydessä tai Bostonin maratonin terrori-iskun syyllistä metsästettäessä 2013.

Tarjouma

Viidentenä hybridin mediatapahtuman piirteenä on tarjouma (*affordance*). Tällä viitataan edellytyksiin, joita mediatapahtuman teknologia tarjoaa eri toimijoille. Eri alustoilla algoritmien toiminta on hiukan erilainen ja lisäksi muuttuu jatkuvasti, mutta yhteinen piirre kaikille sosiaalisen median datajättien ylläpitämille alustoille on se, että ne pyrkivät pitämään käyttäjät piirissään mahdollisimman pitkään ja varmistamaan, että viestit kiertävät mahdollisimman laajalle. Tämä lisää todennäköisyyttä, että tunnepitoiset ja konfliktihakuiset viestit nousevat entistä näkyvämmiin esille viestien kierrossa. Christchurchin iskuissa erityisesti tekijän manifesti ja joukkomurhan reaaliaikainen suoratoisto GoPro-kameralla sisälsivät viestien kiertoa kiihdyttävää materiaalia. Toisaalta on todettava, että kriisiviestintän näkökulmasta tarjoumat luovat myös

kriisien osallisille ja sivustaseuraajille uusia mahdollisuuksia tavoittaa tehokkaasti eri viranomaisia tai poliittisia päättäjiä (Tikka 2019). Samalla viestintäteknologian varomaton käyttö voi toki tuottaa myös kriisiviestintää haittaavia vaikutuksia, kuten esimerkiksi trollausta ja viestien vääristelyä.

Tiivistetysti hybridi mediatapahtuma ja siihen kietoutuvat viestinnälliset piirteet, kuten edellä esitellyt toimijoiden moninkertaistuminen, taistelu huomiosta, tunteiden kierto ja viestinnän kiihtyminen sekä erilaisten tarjoumien käyttö akuutissa viestintätilanteessa, asettavat lukuisia haasteita kriisien poliittiselle johtamiselle tällaisessa viestintäympäristössä. Miten siis poliittisen johtajan tulisi toimia, jotta hänen kriisiviestintänsä onnistuisi eli viesti siitä, että tilanne on hallinnassa, saavuttaisi kansalaiset ja herättäisi heissä luottamusta (Boin ym. 2013; t'Hart 1993). Seuraavaksi analysoimme empiiristen esimerkkien avulla, miten Uuden-Seelannin pääministeri Jacinda Ardern vastasi Christchurchin iskujen synnyttämään viestinnälliseen haasteeseen.

Pääministeri ja kyynelten politiikka

Uuden-Seelannin pääministeri Jacinda Ardern kohtasi Uuden Seelannin historian yhden tuhoisimmista iskuista oltuaan maan pääministerinä alle kaksi vuotta. Tapahtumat yllättivät maan poliittisen johdon, ja Ardernin kerrotaan valmistuneen ensimmäiseen iskuja käsittelevään lehdistötilaisuuteen A4-arkille kirjoitetujen hätäisten muistiinpanojen varassa (thespinoff.co.nz 2019). Analysoimas-

tamme mediamateriaalista välittyvä kuva, että Ardern valitsi viestintästrategiakseen yksinkertaisen, tunteita käyttävän ja symboleja hyödyntävän tavan puhutella maansa kansalaisia ja kansainvälistä yleisöä. Hän hyödynsi erityisesti kolmea hybridin mediatapahtuman elementtiä. Ardern lähti itse nopeasti aktiiviseksi *toimijaksi* mediajulkisuuteen ja otti maan keskeisenä poliittisena päättäjänä haltuun kansallisen poliittisen julkisuuden. Toiseksi Ardern hyödynsi viestinnässään *tunteita* ja käytti symbolisesti yksinkertaisia ja vahvoja ilmaisuja ja visuaalisesti vahvoja kuvastoja. Kolmanneksi Ardern tavoitteli viestinnällään *huomiota* arvostelemalla suorasanaisesti nykyistä mediaympäristöä ja etenkin sosiaalisen median jätettä, kuten Facebookia.

”He ovat me”

Pääministeri Jacinda Ardernin keskeiseksi käytännön viestintäteoksi valikoitui symbolisen rajan piirtäminen uhrien ja surevan yhteisön ja iskun tekijän välille. Tämä viesti toistui Ardernin julkisissa esiintymisissä heti ensimmäisistä lehdistötilaisuuksista lähtien. Hän käytti samaa tai samansuuntaista viestiä johdonmukaisesti eri viestintäkanavissa, niin lehdistötilaisuuksissa, haastatteluisissa kuin sosiaalisessa mediassakin. Pääministeri toisti yksinkertaisia lauseita, kuten ”he ovat me” (they are us), iskun uhreista puhuessaan. Esimerkiksi iskujen päivänä 15.3. julkaistussa tviitissä Ardern kirjoitti (Twitter 2019):

Se, mitä tapahtui Christchurchissa, on täysin poikkeuksellista väkivaltaa. Sillä

ei ole sijaa Uudessa-Seelannissa. Monet uhreista kuuluvat siirtolaisyhteisöihimme – Uusi-Seelanti on heidän kotinsa – he ovat osa meitä. (Emt.)

Ardern käytti viestinnässään tehokkaasti myös nimeämisen politiikkaa – tai oikeastaan nimeämättömyyden politiikkaa. Pääministeri kieltäytyi kutsumasta tekijää tämän nimellä. Näin viestiessään Ardern sulki iskun tekijän kansallisen yhteisön ulkopuolelle ja jätti tämän nimettömäksi. Guardianin 15.3. julkaisemassa Ardernin puheessa pääministeri tiivisti:

Henkilö, joka hyökkäsi meitä vastaan väkivaltaisesti, ei kuulu [meihin]. Hänellä ei ole sijaa Uudessa-Seelannissa. Uudessa-Seelannissa ei ole sijaa ekstremistiselle ja ennennäkemättömälle väkivallalle, jota tämä isku selvästi oli. (Guardian 2019a.)

Parlamentille 19.3. pitämässään puheessa Ardern linjasi nimeämättömyyden politiikkaansa ja kehotti myös muita sulkemaan iskun tekijän yhteisön ulkopuolelle:

Terroriteollaan iskun tekijä tavoitteli monia asioita, ja yksi niistä oli maine. Sen vuoksi ette tule koskaan kuulemaan minun mainitsevan hänen nimeään. Hän on terroristi. Hän on rikollinen. Hän on ekstremisti. Mutta minun puhuessani hän on nimetön. Ja te muut, pyydän hartaasti: mainitkaa mieluummin menettämiemme ihmisten nimet, kuin sen miehen nimi, joka heidät surmasi. Hän saattoi hakea mainetta, mutta me Uudessa-See-

lannissa, me emme anna hänelle mitään – emme edes hänen nimeään. (Tvnz 2019.)

Pääministerin huivi

Ardernin viestintästrategia ei kuitenkaan jäänyt iskun tekijän sulkemiseen yhteisön ulkopuolelle kielellisin keinoin. Hän hyödynsi myös symbolisia eleitä viestinsä vahvistamiseen ja viesti aktiivisesti siitä, miten yhteisö kantaa huolta omistaan ja ottaa osaa sen jäsenten kohtaamaan suruun. Yksi iskun jälkeen laajimmin levinneistä kuvista oli kuva pääministeristä pukeutuneena musliminaisten tapaan huiviin. Kuva liittyi tilanteeseen, jossa pääministeri tapasi uhrien omaisia. Huivin voi tulkita symboloivan asettumista toisen kärsimyksen rinnalle (vrt. Butler 2003). Ardernin symbolinen ele sai kansainvälisessä mediajulkisuudessa runsaasti myönteistä huomiota, joskin kritiikkiäkin ilmaistiin. Esimerkiksi *Stuff* (22.3.2019) julkaisi mielipideartikkelin, joka oli otsikoitu ”Huiviliike tarkoittaa hyvää, mutta osoittautuu halvaksi tempuksi”. Kirjoittaja luonnehti itseään musliminaiseksi ja arvosteli hyvää tarkoittavia ei-muslimeja kulttuurisesta omimisesta ja kunnioituksen puutteesta.

Ardernin toinen keskeinen symbolinen metodi viestiä rinnalla kulkemisesta oli tapa käyttää eri julkisten esiintymisten yhteydessä arabiankielisiä ilmaisuja, kuten *As-salaam Alaikum* (Rauha olkoon kanssasi). Pääministerin puhe uhrien muistotilaisuudessa 28. maaliskuuta 2019 (Guardian 2019b) sisälsi vahvoja kansallisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen tähtääviä viestinnällisiä ja symbolisia elementtejä,

jotka samalla pyrkivät vahvistamaan sovinnollisuuden henkeä ja korostavat myötätuntoa uhreja kohtaan, sen sijaan, että lietsoisivat vihaa hyökkääjää vastaan. Ardern vahvisti ”kansallista kuviteltua yhteisöä” (Anderson 1983) avaamalla puheensa maorin-kielellä ja käyttämällä puheessa arabiankielisiä ilmauksia. Puhe päättyi Uuden-Seelannin kansallislaulun sanoihin. Puhetta ja Ardernin pukeutumista alkuperäisväestön asuun voi tulkita pyrkimykseksi koota eri etnisistä ja kulttuurisista taustoista muodostuva kansallinen yhteisö yhteen suremaan menetettyjä jäseniä.

”Facebook ei ole postinkantaja”

Ardernin viestintästrategian kolmas pilari liittyy poliittiseen toimintaan, jonka tavoitteena oli estää moskeijaiskujen kaltaisten tekojen uusiutuminen. Yhteisön rajojen ja empatian osoittamisen lisäksi pääministeri nosti julkisuudessa esiin tarpeen muuttaa maan aselakeja ja puuttua sosiaalisen median toimintaan. Ardernin johdolla Uusi-Seelanti sääti pian iskujen jälkeen lain puoliautomaattisten aseiden sekä rynnäkkökiväärien kieltämiseksi. Poliittinen päätös herätti kansainvälisessä mediaajulkisuudessa laajaa huomiota, ja siitä uutisoitiin useissa medialähteissä.

Ardernin toinen toiminnan kohde liittyi verkkoon ja sosiaaliseen mediaan. Pääministeri arvosteli voimakkaasti sosiaalisen median jättiyhtiöiden, kuten Facebookin, toimintalogiikkaa, joka mahdollisti joukkomurhaajalle reaaliaikaisen videon levittämisen verkossa. Puhuessaan Uuden-Seelannin parlamentissa neljä päi-

vää iskun jälkeen (19.3.2019) pääministeri kiteytti arvostelunsa seuraavasti:

Ei ole epäilystä, etteivätkö hajaannuksen ja vihan ideat ja kieli olisi olleet olemassa jo vuosikymmeniä, mutta niiden jakamisen muodot ja organisoinnin välineet ovat uusia. Me emme voi olla tekemättä mitään ja hyväksyä, etteivät nämä alustat ota vastuuta siitä, mitä niillä julkaistaan. Nämä alustat ovat julkaisijoita, eivät vain posteljooneja. Alustat eivät voi vain tuottaa liikevoittoa ilman vastuuta. (Tvnz 2019.)

Haastattelujen ja lehdistötilaisuuksien lisäksi Ardern käytti myös nykyään harvinaisempaa tapaa tuoda poliittinen linjaus julkiseen keskusteluun. Hän kirjoitti saman vuoden toukokuussa mielipidekirjoituksen New York Timesiin, ja totesi siinä painokkaasti: ”Sosiaalinen media tarvitsee uudistusta. Kenenkään ei pidä voida lähettää suorana joukkomurhaa.” (New York Times 2019.) Pääministeri peräsi teknologiajäteiltä vastuuta ja ehdotti poliittisia toimia niiden rajoittamiseksi. Hän myös teki poliittisen aloitteen, jossa hän vetosi maailmanlaajuisen muutoksen puolesta:

...Uusi-Seelanti esittää aloitteen Christchurchin nimissä ja pyytää sekä valtioita että yksityisiä yrityksiä tekemään muutoksia, jotka estävät terroristisen sisällön levittämisen verkossa, takaavat tällaisen sisällön tehokkaan ja nopean poistamisen ja estävät livestriimauksen käytön terroristi-iskujen välittämässä. Me toivomme myös näkevämmme enemmän

panostusta sellaisen teknologian tutkimukseen, joka keskittyy näihin seikkoihin. (Emt.)

Tässä aloitteessa Ardern sai tukea myös Ranskan presidentti Emmanuel Macronilta. Hankkeen nimeksi annettiin Christchurch call, ja siinä ajatuksena oli kutsua useita maailman poliittisia päättäjiä pohtimaan tapoja rajoittaa sosiaalisen median jättien toimintaa terrori-iskujen kaltaisessa tilanteessa.

Pääministeri hybridissä mediatapahtumassa

Ardernin viestintäratkaisujen voi ajatella asettuvan hybridin mediaympäristön ja väkivaltaisen mediatapahtuman logiikkaan monin eri tavoin. Pääministerinä Ardernilla on valta ja mahdollisuus olla aktiivinen toimija ja näin nousta huomion keskipisteeksi. Hän valitsee käyttää tämän huomion myötätunnon, sovinnollisuuden ja kollektiivisten *tunteiden* hallintaan positiivisin keinoin. Ardern antaa kasvot Uuden-Seelannin surulle ja järkytykselle ja sanoittaa kansakuntaa kuviteltuna yhteisönä yksinkertaisia ilmauksia toistamalla sekä selkein symbolein. Ardern ottaa myös erilaisten viestintäalustojen *tarjoumat* haltuun oman viestinsä välittämiseksi, ja näin hänen viestinsä leviävät useiden kanavien, kuten Twitterin, Youtuben ja uutismedioiden, kautta samanaikaisesti. Samalla hän asemoi itsensä yhdeksi niistä monista, joiden elämään surman reaaliaikainen suoratoisto työntyi arkisten viestintäkanavien kautta.

Edellisten elementtien lisäksi hybridin

mediatapahtuman elementit vahvistavat ja *kiihdyttävät* Ardernin viestinnän saamaa huomiota ja sen näkyvyyttä hybridissä mediaympäristössä. Ardern kiinnittää viestinnässä erityistä huomiota tunteisiin. Hänen poliittista viestintäänsä Christchurchin iskujen jälkimainingeissa onkin kutsuttu kyynelten politiikaksi (Mustaqim 2019), ja sitä on analysoitu suhteessa pääministerin sukupuoleen, ikään ja sosiaaliseen statukseen pienen lapsen äitinä. Juuri kyynelten politiikasta kumpuaa myös Ardernin kuviteltu yhteisö (Anderson 1983), jonka viestinnällisesti rakentaa niiden ympärille, jotka osallistuvat yhteiseen kansalliseen ja jopa globaaliin suruun. Tähän yhteisöön eivät kuulu iskun tekijä, eivätkä hänen kannattajansa. Kyynelten politiikassa raja meidän ja heidän välille piirtyy selvästi.

Hybridit mediatapahtumat, erityisesti silloin, kun ne syntyvät väkivaltaisten iskujen seurauksena, synnyttävät julkisuudessa vaatimuksen toimia (vrt. Boin ym. 2013; Liebes & Blondheim 2005). Pelkät sanat eivät riitä, tarvitaan ratkaisuja. Ardernin nopeaa toimintaa aselakien tiukentamisessa voi tulkita myös hybridiin medialogiikkaan sopeutetun kriisiviestinnän näkökulmasta. Aselakien kiristäminen näyttäytyy myös kansainvälisessä julkisuudessa vahvasti näkyvänä Ardernin tekona. Jopa Suomessa YLE uutisoi kansanliikkeestä, jossa Uuden-Seelannin asukkaat palauttivat vapaaehtoisesti aseitaan. Kansainvälisessä julkisuudessa aselakien kiristämistä voi tulkita myös suhteessa Yhdysvalloissa vuosikymmeniä käytyyn kiistaan aselaista, erityisesti erilaisten kouluampumisten tai kotoperäisten terrori-iskujen jälkeen.

Ardernin toinen toimintaehdotus, sosiaalisen median yhtiöiden vastuuttaminen ja toiminnan rajoittaminen, tekee harvinaisella tavalla näkyväksi hybridin mediatapahtuman logiikan. Yhtäältä Ardernin toiminta läpivalaisee hybridin mediaympäristön tavalla, jossa hän kyseenalaistaa ajatuksen sosiaalisesta mediasta vain ”postinvälittäjänä”, toisaalta Ardernin kannanotto liittyy osaksi jatkumoa, jossa esimerkiksi koulusurmien yhteydessä etsitään syllisiä tekijän radikalisoitumiseen mediateknologiasta ja -sisällöistä ja kiinnitetään erityistä huomiota tekijän tietokonepelaamiseen ja kiinnostukseen väkivaltaisia elokuvia ja sarjoja kohtaan (ks. Muschert & Sumiala 2012). Christchurchin iskujen jälkeen Ardern kohdistaa syytöksen sosiaaliseen mediaan ja siihen, että sen kautta voi jakaa seulomatonta sisältöä vahingollisella tavalla. Pääministerin kritiikkiä voi pitää ajankohtaisena, ja se nivoutuu laajempaan keskusteluun sosiaalisen median alustojen ja niiden omistajayhtiöiden vastuusta sosiaalisen epävakauden luomisessa. Tällainen mediajulkisuudessa esitetty kritiikki on lisääntynyt erityisesti Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaalien ja Britannian Brexit-äänestyksen jälkeen. Ardern puuttuu myös kysymykseen yhteiskunnallisen vastuun ja liikevoiton epätasapainosta, mutta käytännöllisissä ehdotuksessaan vaatii vain terrorististen sisältöjen karsimista, eikä edellytä laajempaa sääntelyä sosiaalisen median jäteille. Näiltä osin Ardernin kritiikki jää hieman torsoksi (vs. Couldry & Meijas 2019).

Kriisiviestintä ja hallitsemattomuus

Kriisiviestinnän ja -hallinnan keskeisiä elementtejä ovat tilanteen vakavuuden varhainen tunnistaminen, tapahtuman tulkinta, päätösten teko ja toimiin ryhtyminen (Boin ym. 2013; Christensen ym. 2013). Nykyisessä mediaympäristössä terrori-iskun tai minkä tahansa yllättävän tai väkivaltaisen iskun, katastrofin tai onnettomuuden synnyttämä hybridi mediatapahtuma edellyttää poliitikoilta ja viranomaisilta nopeaa *julkista* reaktiota tilanteessa, jossa tapahtumista usein tiedetään vielä hyvin vähän (Boin ym. 2013). Kysymykset siitä, kuka tai mikä taho on väkivallan teon tai onnettomuuden takana, paljonko tapahtuma tuotti kuolonuhreja tai keitä uhrit ovat, ovat usein vielä vastausta vailla. Väkivaltaisissa iskuissa, joihin liittyy jokin ideologinen tai poliittinen motiivi, myös kysymys siitä, miten pyrkii minimoimaan iskujen terrorisoivaa eli pelkoa ja kauhua lietsovaa vaikutusta, on akuutti. On hyviä perusteita ajatella, että Ardernin viestintästrategia Christchurchin iskujen jälkeen oli kriisiviestinnän menestystarina (Besley & Peters 2020). Ardernin viestintä oli taitavasti sopeutettu hybridin mediatapahtuman toimintalogiikkaan, ja hän otti haltuun kriisijohtajan roolin tavalla, jolla voidaan katsoa olevan rakentavia seurauksia. Pääministerin viesti saavutti laajaa, jopa maailman mittasuhteessa näkyvää myönteistä huomiota. Hänen uskallustaan toimia ”toisin” ylistettiin useaan otteeseen.

Pääministerin viestintästrategiaa voidaan tulkita ennen kaikkea pyrkimykseksi hallita merkitysten kiertoa hallitsemat-

tomassa ja monimutkaisessa mediaympäristössä. Huolimatta mediaympäristön mutkikkoudesta on nähtävissä, että kriisijohtajan perustehtävät ovat edelleen ajankohtaisia. Ardern tunnisti tehtävänsä kriisin poliittisena ja symbolisena johtajana ja pyrki *kehystämään* tapahtuman siten, että hän käytti symboleja ja kieltä ja vahvisti myötätuntoa ja solidaarisuutta (Christensen ym. 2013). Käyttämissään symboleissa hän pyrki myös hallitsemaan kollektiivisia tunteita niin, että vihan lietsomisen sijaan tunneilmasto kiinnittyisi tukemaan uhreja ja yhteisöllisyyttä (t'Hart 1993). Hän osallistui tilaisuuksiin ja *rituaaleihin*, joissa tarjoutui mahdollisuus kollektiivisen surun kanavoimiseen ja kansallisen yhteisöllisyyden rakentamiseen (Christensen ym. 2013).

Keskittämällä energian poliittiseen toimintaan Ardern pystyi hallitsemaan *vaihtelua* ja luomaan ajatuksen siitä, että tilanne on hallinnassa (Emt.). Lisäksi hän kykeni rakentamaan luottamusta siihen, että yhteisön on mahdollista toipua ja vastaavat teot on mahdollista estää (Boin ym. 2013). Hän toimi nopeasti ja tehokkaasti ja kohdisti huomion kahteen selkeään, korjausta vaativaan asiaan: aselakien kiristämiseen ja mediaympäristön heikkouksien korjaamiseen. Ensimmäisessä tapauksessa Ardernilla oli valtaa toimia kansallisella tasolla, jälkimmäisen suhteen hän joutui toimimaan julkisen vetoimuksen kautta ja pyrki herättämään poliittisia päättäjiä ympäri maailmaa säätelämään sosiaalisen mediajättien toimintaa kriisitilanteissa.

Globaalin mediaympäristön kautta johtajalla on mahdollisuus antaa positiiv-

inen esimerkki rakentavasta toimintatavasta, jota voidaan hyödyntää vastaavissa tapahtumissa eri puolilla maailmaa. Ardernin toiminta toi aselakien kiristämisen tapauksessa päivänvaloon sen, miten yhteiskunnallisen vakauden kannalta tärkeä poliittinen johtajuus riippuu olennaisesti poliittisesta järjestelmästä ja mm. poliitikkojen taloudellisista kytkennöistä ja ideologisista valinnoista. Se osoittaa myös, että kriisejä ei ratkaista pelkällä viestinnällä vaan tarvitaan myös näkemystä, toimintakykyä ja poliittista tahtoa. Christchurch näytti, että pääministerillä on valtaa ja keskeisillä poliittisilla toimijoilla edelleen on halutessaan mahdollisuus myös pyrkiä suitsimaan väkivaltaa, jos he eivät nosta käsiään pystyyn mediaympäristön monimutkaisuuden ja demokratiaa uhkaavien voimien edessä.

Mitä suomalaiset viestinnän ammattilaiset voivat siis oppia Ardernin kriisijohtajuudesta? Väitämme, että vaikka Christchurchin tapahtumia voidaan jossain määrin pitää poikkeuksellisina, ovat tapahtumassa vaikuttavat dynamiikat läsnä monissa muissakin äkillisissä väkivaltaisissa tapahtumissa, katastrofeissa tai onnettomuuksissa. Kriisiviestinnän näkökulmasta olennaista on hahmottaa hybridin mediatapahtuman toimintalogiikka. Tähän liittyy olennaisena osana tapahtuman ja sen keskeisten toimijoiden nopea tunnistaminen ja nimeäminen, tunteiden ja symbolien kiihtyvään kiertoon mielekäs reagoiminen (symbolinen johtajuus) sekä taito ja kyky suunnata kriisiviestinnässä huomio hybridissä mediaympäristössä leviävästä pelosta ja uhan kokemuksesta

rakentavaan ja yhteisöä lujittavaan ja vahvistavaan toimintaan.

Post scriptum – #turnardern

Hybridissä mediaympäristössä syntyvät ja muovautuvat mediatapahtumat ovat harvoin, jos koskaan yhden tarinan tapahtumia. Näin myös pääministeri Ardernin kohdalla. Vaikka globaalista mediajulkisuudesta on löydettävissä lukuisia esimerkkejä, joissa Ardernin viestintää ja tapaa esiintyä julkisuudessa ihaillaan ja hänen rohkeuttaan ja kykyään ”toimia toisin” kriisitilanteessa ylistetään, myös kriittisiä äänenpainoja esiintyi. Nämä äänet myös voimistuivat akuutin Christchurchin kriisitilanteen jälkeen. Niin journalistisessa kuin sosiaalisessa mediasakin esiintyneessä kritiikissä arvosteltiin pääministerin tapaa käyttää symboleja (kuten huivia), mutta myös hänen aiempaa poliittista toimintaansa ja suhdetta poliittisiin liittolaisiinsa maahanmuuttoon ja etnisiin vähemmistöihin liittyvissä päätöksissä. Esimerkiksi TRTWorld (10.5.2019) julkaisi mielipideartikkelin, joka oli otsikoitu: ”Onko Jacinda Ardern todellakin sellainen johtaja, joka hänestä on julkisuudessa tehty?” Niin ikään *New York Timesin* (28.8.2019) lehtijutuissa osoitettiin ärtymystä siitä, miten maan muslimiväestö oli syrjäytetty Christchurchin iskun tutkinnassa.

Kriisiviestinnän näkökulmasta ehkä kaikkein haastavin reaktio nousi kuitenkin vasta Christchurchin iskujen jälkeen. Sosiaalisessa mediassa synnytettiin kampanja, joka sai tunnukseksen #turnardern (Guardian 2019c). Kampanjan alulle

panijana pidetään 66-vuotiaasta Christchurchin kaupungissa asuvaa miestä. Tämän kampanjan ideana on häivyttää pääministeri Ardern julkisuudesta ja sen myötä historiasta (AENational 2.1.2020). Kampanjassa lehdet, joissa Ardern esiintyi kannessa, käännetään kansilehti alaspäin. Pääministeri halutaan saada näin pois silmistä. Samaa metodia toistetaan myös sosiaalisen median eri alustoilla. Sittemmin kampanja on saanut paitsi kansallista, myös kansainvälistä huomiota. Kampanjaa ei myöskään liitetä vain Ardernin Christchurchin iskujen yhteydessä saamaan julkisuuteen, vaan kaikkeen hänen nykyiseen julkisuuteensakin.

Kriisiviestinnän ja kriisijohtamisen näkökulmasta onkin kysyttävä, millä ajankänteellä ja millaisilla mittareilla toiminnan onnistumista on lopulta mahdollista mitata, kun viestit jäävät kiertämään hybridiin mediaympäristöön määräämättömäksi ajaksi ja synnyttävät siellä uusia toimijoita, tarjoumia, tunteita, huomiota ja kierron kiihtymistä tavoilla, jotka pyrkivät vahingoittamaan viestintää (vrt. Boin ym. 2013).

Hybridin mediatapahtuman kriisiviestinnälliselle tarkastelulle tapaus Ardern osoittaa ainakin sen, että nykyisessä mediaympäristössä onnistunutkin kriisiviestintä voi tuottaa myös epätoivottavia, vaikeasti ennustettavia seurauksia ja että kriisiviestintää ja sen analyysia ei voi rajata vain akuutin tilanteen hoitamiseen. Hybridi mediaympäristö ja siinä hallitsemattomasti syttyvät mediatapahtumat edellyttävät tämän päivän kriisiviestinnän ammattilaisilta jatkuvaa hereillä oloa ja

herkkyttä tilannekuvan muodostamiseen niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

LÄHTEET

Anderson, Benedict (1983). *Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.

Arif, Ahmer, Stewart, Leo Graiden & Starbird, Kate (2018). Acting the part: Examining information operations within #BlackLivesMatter discourse. *PACMHCI. 2, Computer-Supported Cooperative Work (CSCW 2018)*. Article 20.

Bauman, Zygmunt (2007). *Consuming Life*. Cambridge: Polity Press.

Besley, Tina & Peters, Michael A. (2020). Terrorism, trauma, tolerance: Bearing witness to white supremacist attack on Muslims in Christchurch, *New Zealand*. *Educational Philosophy and Theory* 52:2, 109–119.

Boin, Arjen, Kuipers, Sanneke & Overdijk, Werner (2013). Leadership in times of crisis: A framework for assessment. *International Review of Public Administration* 18:1, 79–91.

Butler, Judith (2003). *Precarious life. The power of mourning and violence*. London: Verso.

Chadwick, Andrew (2013). *The hybrid media system: Politics and power*. New York: Oxford University Press.

Christensen, Tom, Lægreid, Per & Hellebø Rykja, Lise (2013). After a terrorist attack: Challenges for political and administrative leadership

in Norway. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 21:3, 167–177.

Couldry, Nick, Hepp, Andreas & Krotz, Friedrich (toim.). (2010). *Media events in a global age*. Abingdon: Routledge.

Couldry, Nick & Meijas, Ulysses (2019). *Cost of Connection. How Data is Colonizing Human Life and Appropriating it for Capitalism*. Stanford: Stanford University Press.

Federico, Annette (2016). *Engagements with Close Reading*. New York: Routledge.

Guardian 2019a. Jacinda Ardern on the Christchurch shooting: 'One of New Zealand's darkest days'. 15.3.2019. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/15/one-of-new-zealands-darkest-days-jacinda-ardern-responds-to-christchurch-shooting> (luettu 22.3.2020).

Guardian 2019b. Jacinda Ardern's speech at Christchurch memorial – full transcript. 28.3.2019. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/29/jacinda-arderns-speech-at-christchurch-memorial-full-transcript> (luettu 22.3.2020).

Guardian 2019c. What is #TurnArdern and why is everyone in New Zealand talking about it? 30.12.2019. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/culture/2019/dec/30/what-is-turnardern-and-why-is-everyone-in-new-zealand-talking-about-it> (luettu 22.3.2020)

- Holbrook, Donald (2014). Approaching terrorist public relations initiatives. *Public Relations Inquiry* 3:2, 141–161.
- Independent 2019. Christchurch has put other leaders to shame – but not for its compassion alone. 21.3.2019. Saatavilla: <https://www.independent.co.uk/voices/jacinda-ardern-new-zealand-shooting-christchurch-donald-trump-erdogan-turkey-a8833156.html> (luettu 22.3.2020).
- Liebes, Tamar & Blondheim, Menahem (2005). Myths to the rescue: How live television intervenes in history? Teoksessa: Rothenbuhler, E. W. & Coman, M. (toim.). *Media Anthropology*. Thousands Oaks: Sage, 188–198.
- Muschert, Glenn & Sumiala, Johanna. (toim.) (2012). *School shootings: Mediatized violence in a global age*. Bingley, UK: Emerald.
- Mustaqim, Andika Hendra (2019). Empathy politics versus terrorism: The New Zealand Prime Minister Jacinda Ardern's political leadership communication. *INJECT Interdisciplinary Journal of Communication* 4:1.
- New York Times 2019. Jacinda Ardern: How to stop the next Christchurch massacre. 11.5.2019. Saatavilla: <https://www.nytimes.com/2019/05/11/opinion/sunday/jacinda-ardern-social-media.html> (luettu 22.3.2020).
- New York Times 2019. Muslims in New Zealand Say They Have Been Sidelined in Christchurch Inquiry. 28.8.2019. Saatavilla: <https://www.nytimes.com/2019/08/28/world/asia/christchurch-mosque-shootings-inquiry.html> (luettu 22.3.2020)
- Pink, Sarah, Horst, Heather A., Postill, John, Hjorth, Larissa, Lewis, Tania & Tacchi, Jo (2016). *Digital ethnography: principles and practice*. Los Angeles, London: SAGE.
- Starbird, Kate, Arif, Ahmer & Wilson, Tom (2019). Disinformation as collaborative work: Surfacing the participatory nature of strategic information operation. *PACMHCI. 3, Computer-Supported Cooperative Work (CSCW 2019)*. Article 127.
- Stuff 2019. Headscarves movement means well but it is 'cheap tokenism'. 22.3.2019. Saatavilla: <https://www.stuff.co.nz/national/christchurch-shooting/111473440/headscarves-movement-means-well-but-it-is-cheap-tokenism?rm=m> (luettu 23.3.2020)
- Sumiala, Johanna & Tikka, Minttu (2020). Digital media ethnographers on the move – An unexpected proposal. *Journal of Digital Social Research* 2:1, 39–55.
- Sumiala, Johanna, Tikka, Minttu, Huhtamäki, Jukka & Valaskivi, Katja (2016). #JeSuisCharlie: Towards a Multi-Method Study of Hybrid Media Events. *Media and Communication* 4:4.
- Sumiala, Johanna & Valaskivi, Kata (2018). Introduction: Toward hybrid media events of terrorist violence. Special section: Terror as Media Event. *Television and New Media*, 19:2.
- Sumiala, Johanna, Valaskivi, Katja, Tikka, Minttu & Huhtamäki, Jukka (2018). *Hybrid media events: The Charlie Hebdo attacks and the global circulation of terrorist violence*. Bingley, UK: Emerald Group Publishing.

t'Hart, Paul (1993). Symbols, rituals and power: The lost dimensions of crisis management. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 1:1, 36–50.

The Spinoff 2019. 'Humanity. That's all!' Jacinda Ardern on the response to the Christchurch attacks. 8.4.2019. Saatavilla: <https://thespinoff.co.nz/politics/08-04-2019/humanity-thats-all-jacinda-ardern-on-the-response-to-the-christchurch-attacks/> (luettu 7.4.2020)

Tikka, Minttu (2019). Ritualisation of crisis communication. Crowd-enabled responses to the Stockholm terror attack on Twitter. *Nordicom Review* 40:1, 115–120.

Toivanen, Pihla, Huhtamäki, Jukka, Valaskivi, Katja & Tikka, Minttu (2020). Aihemallinnus hybridin mediatapahtuman ja merkitysten kieron tutkimuksessa. *Media ja Viestintä* 43:1, 1–20

Tvnz 2019. Full statement: Jacinda Ardern addresses Parliament on Christchurch terror attack. 19.3.2019. Saatavilla: <https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/full-statement-jacinda-ardern-addresses-parliament-christchurch-terror-attack> (luettu 22.3.2020).

Twitter 2019. @jacindaardern 15.3.2019. Saatavilla: <https://twitter.com/jacindaardern?lang=en> (luettu 22.3.2020).

Uusitalo, Niina, Valaskivi, Katja & Sumiala, Johanna (2020). Epistemic Modes in News Production How Journalists Manage Ways of Knowing in Hybrid Media Events of Terrorist Violence (tulossa).

Wilson, Tom, Zhou, Kaitlyn & Starbird, Kate (2018). Assembling strategic narratives: Information operations as collaborative work within an online community. *PACMHCI. 2, Computer-Supported Cooperative Work (CSCW 2018)*. Article 183.

Zelizer, Barbie (2018). Seeing the present, remembering the past: Terror's representation as an exercise in collective memory. *Television & New Media* 19:2, 136–145.